

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The reflections of memory : an account of a cognitive approach to historically informed staging

Blin, G.R.

Citation

Blin, G. R. (2018, December 12). *The reflections of memory : an account of a cognitive approach to historically informed staging*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/68030>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/68030>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/68030> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Blin, G.R.

Title: The reflections of memory : an account of a cognitive approach to historically informed staging

Issue Date: 2018-12-12

The Reflections of Memory Samenvatting

Dit proefschrift doet verslag van het onderzoek door de auteur naar de historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk van opera's uit de zeventiende en vroege achttiende eeuw. In de Inleiding stelt de auteur dat opera niet 'slechts' een genre in de discipline 'muziek' is maar veeleer een kunstvorm die, door het feit dat hij verschillende elementen combineert, pas volledig zijn identiteit kan tonen in een geënceneerde uitvoering. Het begrip 'historisch geïnformeerd' dient daarbij van toepassing te zijn zowel op het muzikale deel van de voorstelling als op de aspecten die behoren tot het 'theater'.

Hoewel het van het grootste belang is dat de regisseur alle expressieve ambachtelijke en artistieke elementen van het operabedrijf in het oog blijft houden, brengt de auteur een gebalanceerde verhouding aan tussen de notie van de authenticiteit van de op zichzelf staande individuele onderdelen in dit proces en de meer dynamische notie van de authenticiteit van de relaties tussen die onderdelen. Hij onderzoekt tevens de breed gedragen maar in zijn ogen onjuiste notie dat historisch geïnformeerde operaproducties vooral worden gekenmerkt door periode-gebonden reproducties van objecten en vormen die zouden staan voor een relevante stijl.

Dit vooroordeel wordt weerlegd door interpretaties in dit domein te beschouwen als een gearticuleerd proces waarin de voor ons beschikbare elementen (partituur, libretto, decorontwerpen en allerlei eigentijdse getuigenissen) worden gecombineerd met de leemtes (elementen die niet meer getraceerd kunnen worden omdat ze verloren zijn gegaan of immaterieel van aard zijn), en dit alles in het frame van een 'overall' concept van opera in relatie tot de andere kunsten in de relevante periode, tezamen: de structuur. Dit geheel wordt dan weer gecombineerd met de onderdelen waarmee de regisseur de feitelijke uitvoering bepaalt, zoals decors, kostuums, belichting, posities en bewegingen op het toneel.

De auteur wil aantonen dat:

- opera een kunstvorm is waarin diverse kunstdisciplines samenkomen en bij de uitvoering waarvan slechts door het ontrafelen van de met elkaar verbonden codes de volledige expressieve potenties kunnen worden waargemaakt;
- genoemde kenmerken en articulaties een situatie creëren waarin de echte her-schepping van opera's mogelijk wordt.

Dit creatieve proces wordt door de auteur aangeduid als *The Reflection of Memory*, ofwel denken en overdenken van geschiedenis zoals vervat in ons geheugen. Deze titel omvat de zoektocht van de auteur naar de artistieke relevantie van opera's uit de betreffende periode.

Hoofdstuk 1 tot en met 6 vormen in chronologische volgorde, een ontdekkingsreis op het terrein van de barokopera, aan de hand van twaalf opera's uit de zeventiende en vroege achttiende eeuw die alle zijn geënceneerd voor het Boston Early Music Festival; ze onthullen een aantal principiële kanten van de houding van de auteur bij de enceneringen van dit repertoire. Hij doet dat door het overgeleverde en beschikbare materiaal binnen het structurele

raamwerk te confronteren met (een zoektocht naar) de ontbrekende elementen; om tenslotte dit geheel van bouwstenen te construeren tot het productiemateriaal voor de feitelijke uitvoering.

Hoofdstuk 1 onderzoekt het begrip ‘ruimte’ en ‘plaats’ aan het begin van de Italiaanse operatraditie en aan de hand van een drietal werken van Monteverdi. Het toont de experimentele status van het genre in zijn beginfase en bevestigt daarbij het belang van scenografie in het Venetiaanse concept van ‘opera’, dat tot en met heden nog steeds de boventoon voert. Er zijn twee onderzoeksmethoden gehanteerd: de eerste is gebaseerd op een contextuele studie over de *Orfeo* (1607), de andere op een onderzoek naar nieuwe visuele bronnen van *Ulissee* (1641) en *Poppea* (1643). De auteur komt tot de onverwachte conclusie dat:

- Orfeo een experiment is geweest dat dicht bij een collectief ‘modello’ stond dat nog voor verdere ontwikkeling en aanpassing open lag;
- Poppea in een historisch geïnformeerde productie ook zonder decor(s) uitgevoerd kan worden, aangezien puur geschilderde (onderdelen van) decor(s) een integraal onderdeel uitmaakten van het Venetiaanse operabedrijf.

In hoofdstuk 2 beoogt de auteur de gangbare manier van denken over de beginperiode van de opera in Frankrijk te verbreden: hij bestempelt de finale versie van het ballet van *Psiché* (1671) als een structuur die laat zien wat in een volgende fase de Franse operastijl zou worden, die later door Quinault samen met Lully is ontwikkeld.

In hoofdstuk 3 karakteriseert de auteur het werk van Charpentier als het alternatieve geluid gedurende de absolutistische periode in de Franse muziekgeschiedenis (1672 – 1687). Het onderzoek leidde er toe dat de tekst van drie van Charpentier’s ‘petits opéras’ *Les Plaisirs de Versailles* (1683), *La Couronne de Fleurs* (1685) en *La descente d’Orphée aux Enfers* (1687), kon worden toegeschreven aan drie bekende dichters. Daarmee kan bovendien het beeld van hoe deze werken mogelijk in première zijn gegaan worden verbreed, met alle gevolgen van dien voor een herdefiniëring van de vorm waarin ze werden uitgevoerd.

In hoofdstuk 4 richt de auteur zich op Engeland en bespreekt hij twee beroemde ‘masque/opéras’. *Venus and Adonis* (1683) van Blow wordt bestudeerd vanuit zijn nauwkeurig verhalende capaciteit. Het beeld dat oprijst uit de hoogverheven context van Handel’s *Acis and Galatea* (1718) reikt de sleutel aan tot de positionering van een ‘genius loci’ als doel en functie van dit werk.

Hoofdstuk 5 onderzoekt de invloed van Italiaanse en Franse operastijlen op die in andere delen van Europa. De focus ligt op München, en daarbij worden in het bijzonder de allegorische uitgangspunten van Steffani’s *Niobe, Regina di Tebe* (1688) onder de loep genomen. De belangrijke invloed van zowel het jezuïtisme als van het fenomeen ‘militaire propaganda’ op de opera-scene in Beieren wordt daarbij prangend aan de orde gesteld.

Hoofdstuk 6 onderzoekt wat de auteur kenschetst als een opera van de diplomatie: *Le Carnaval de Venise* (1699) van Campra. Hij laat zien hoe dit ‘opera-ballet’, gebruikmakend van de diplomatieke omstandigheden in de desbetreffende periode, een poging is om een nieuw

genre te creëren, dat terecht een plaats opeist naast het almaar aanwezig blijvende systeem van Quinault, door het te confronteren met het eigen caleidoscopische karakter van het ‘opera-ballet’.

Na deze hoofdstukken over het onderzoek naar en de dramaturgie en enscenering van de bovengenoemde stukken wordt een drietal casestudies behandeld die aanvullend materiaal leveren voor het methodisch omgaan met kostuums, decors en theatermachinerie.

- De eerste casestudy behandelt de iconische figuur van de ‘riviërgod’, een operafiguur die gemakkelijk herkenbaar is door zijn kostuum.
- De tweede legt uit hoe de organisatie en volgorde was van de scènewisselingen en het machinegebruik bij de uitvoeringen van *Psiché* in het Drottningholm Slottsteater in 1766.
- De derde is gewijd aan de enscenering van *Niobe, Regina di Tebe* en presenteert een overzicht van de vliegtechnieken die de auteur in zijn recente enscenering van deze opera gebruikte.

In de Conclusie vat de auteur het onderzoek samen: als dit proefschrift een methode wil aanreiken om barokopera te benaderen op basis van de uitgangspunten die een rol speelden ten tijde van de eerste uitvoering, dan is het daarmee tevens een beschrijving van de houding die men moet aannemen ten opzichte van de historische bronnen enerzijds, en anderzijds het aangeven van een creatieve weg naar de productie van dit repertoire in de huidige tijd. Als gevolg hiervan concludeert de auteur dat historisch geïnformeerde ensceneringen slechts op vertolking gerichte experimentele pogingen zijn om op creatieve wijze de gestelde doelen te bereiken; het is derhalve geen werkwijze die gemakkelijk te definiëren en vast te leggen is.